

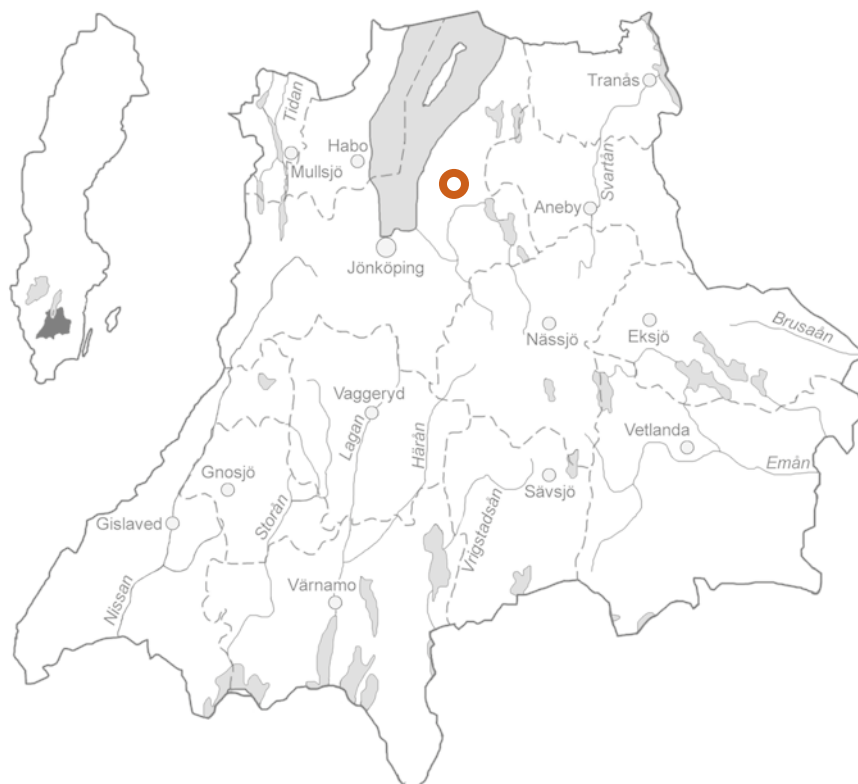
Skärstads kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Skärstads socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län, Växjö stift

Skärstads kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Skärstads socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län, Växjö stift

Jönköpings läns museums dnr: 2020–128

Rapport och foto: Charlotte Mårland

Grafisk mall: Anna Stålhammar

Tryck: Digital distribution

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036–30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833. Spridningstillstånd för drönbilder med geografisk information: LM2021/018748.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2021

Innehåll

Inledning.....	5
Inventeringens uppläggning.....	5
Allmän kyrkogårdshistorik.....	6
Tre vanliga gravvårdstyper.....	8
Lagstiftning.....	9
Kulturmiljölag (1988:950).....	9
1 kap. Inledande bestämmelser.....	9
4 kap. Kyrkliga kulturminnen.....	9
Begravningslag (1990:1144).....	10
7 kap. Gravrätt.....	10
Gravrättens upphörande.....	10
Allmänna skötselråd.....	11
Skärstads kyrka och kyrkomiljö.....	12
Kyrkogårdens historik.....	12
Beskrivning av kyrkogården idag.....	13
Allmän karaktär.....	13
Omgärdning.....	13
Ingångar.....	13
Vegetation.....	13
Gångsystem.....	14
Gravvårdstyper.....	14
Beskrivning av kvarter.....	14
Kvarter 1–7.....	14
Kvarter 8.....	15
Kvarter 9–11.....	16
Kvarter NK 1–6.....	16
Kvarter NK 7.....	17
Händelsehistorik.....	18
Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet.....	19
Att tänka på vid förvaltning av kyrkogården.....	20
Administrativa uppgifter.....	21
Arkiv.....	21
Tryckta källor och litteratur.....	21
Urval Kulturhistorisk värdefulla gravar.....	22
Kriterier vid kulturhistorisk bedömning.....	23
Klass 1.....	23
Klass 2.....	23

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

På uppdrag av Skärstad-Ölmstad församling har Jönköpings läns museum tagit fram föreliggande inventering och förslag till bevarandeplan för Skärstads kyrkogård. Fältarbetet har genomförts under hösten 2020. Resultatet har därefter diskuterats med uppdragsgivaren och sammanställts under vintern 2020–2021.

Kyrkogårdar och begravningsplatser utgör en viktig del av landets kulturarv och deras kulturvärden regleras av kulturmiljölagen. Kulturhistoriskt värdefulla gravar kan också skyddas av begravningslagen. I första hand är det Svenska kyrkan som har ansvar för att förvalta detta kulturarv. Därför är det angeläget att kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden kartläggs och preciseras. En viktig del av värdena ligger i äldre gravar och deras utsmyckning.

En bevarandeplan är ett kunskapsunderlag som är tänkt att vara till hjälp och vägledning vid vård, underhåll och förändringar på kyrkogårdarna. Planen kan även fungera som beslutsunderlag för länsstyrelse och stift vid handläggning av olika ärenden.

Inventeringens uppläggning

Rapporten omfattar en översiktlig historik över kyrkogården, en beskrivning med fotografier av de olika kvarteren och deras kulturhistoriska värden samt avslutningsvis en katalog över särskilt värdefulla gravar.

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering på kyrkogården samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har varit aktuella kyrkoarkiv på Landsarkivet i Vadstena, Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm (kopior hos länsstyrelsen) samt Jönköpings läns museums arkiv. Utöver arkiv har uppgifter hämtats från aktuell litteratur, exempelvis hembygds litteratur. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia.

För kyrkogården har en sammanfattande kulturhistorisk bedömning gjorts där de kulturhistoriska värdena lyfts fram. Den kulturhistoriska bedömningen av kyrkogården i allmänhet har gjorts i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv, utan kan vara föremål för omvärderingar. Vid bedömningen har hänsyn tagits till varje enskild kyrkogårds historia och egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den övergripande kulturhistoriska bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda gravstenar, utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför planerade förändringar eller större underhållsåtgärder krävs i regel tillstånd från länsstyrelsen.

Rapporten avslutas med själva inventeringen av kulturhistoriskt

värdefulla gravplatser, vilken är avsedd att fungera som en bevarandeplan. De kriterier som använts för att bedöma gravarnas kulturhistoriska värden diskuteras vidare i katalogdelens inledning där de två klassningsnivåerna presenteras: *Klass I. Mycket värdefulla* och *Klass II. Värdefulla*. Gravarna och deras utsmyckning redovisas i tabellform med text och fotografier samt på en gravkarta.

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Charlotte Mårland vid Jönköpings läns museum under 2020. Vid urvalet av kulturhistoriskt värdefulla gravar har samråd förts med församlingen.

En av länders få bevarade kyrkobalkar finns i Brands-torp i Habo kommun.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den första kyrkan på platsen och i de flesta fall medeltida. Efter flera hundra år av obruten kontinuitet är de ännu i bruk. Från medeltidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravnings seder är att platsen för begravingarna skulle vara vigd och inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur, men vanligare var att den var uppförd av timmer, bogårdsbalken, som ibland kunde vara manshög. Till den typiska bilden av en medeltida inhägnad kyrkogård hörde även stigluckan, som både hade en symbolisk och praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med gångar och kvarter. Man gravsätte folk efter deras gårds- eller bytillhörighet i grupperingar med olika form, vilket var en förkristen sedvänja. Det var ovanligt att man satte en vård över graven. Gravar markerades istället endast av en jordhög. Om en vård trots allt sattes upp var den vanligen av trä, men sten eller smide förekom undantagsvis. Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården även på ett nyttobetonat sätt, där exempelvis hö kunde bärgas.

Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt länge, och påminde mest om en äng med små gravkullar och enstaka spridda vårdar. I stort sett börjades förnyelsen under tidigt 1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 hade många landsortskyrkogårdar kvar den ålderdomliga ängskaraktären. Förnyelsevägen började i städerna genom nya bestämmelser om externa begravningsplatser. Gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjöds av hygieniska skäl och i stället skulle friliggande begravningsplatser förläggas utanför städerna. Denna process inleddes på 1780-talet och en tydlig kunglig förordning från 1815 angav att begravingar innanför stadskärnan måste upphöra och att begravningsplatser – utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – skulle anläggas utanför stadsområdena. År 1805 beslutades dessutom att staten genom sin myndighet Överintendentsämbetet skulle ansvara och

Den förindustriella kyrkogården var en ängsmark med endast få vårdar av beständigt material. Här har karaktären blivit bevarad på Ornunga gamla kyrkogård, Vårgårda kommun.

ha överinseende över att kyrkogårdar och begravningsplatser blev prydligt och hälsosamt anlagda.

Runt om i landet anlades många begravningsplatser precis utanför stadskärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De anlades med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I de arkitektoniskt anlagda begravningsplatserna exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man tillhörde ersattes nu av kategorierna köpegravar respektive allmänna gravar. Detta var en social indelning där de som ville och hade förmåga att köpa sin gravplats både fick en större sådan för hela sin familj och en bättre placering utmed gångar eller nära entréerna. Köpegravarna anlades ofta med grusbäddar och stenramar och senare även häckomgärdningar. Andra begravdes kostnadsfritt utmed den så kallade allmänna linjen. Där gravsattes man tätt i en kronologisk ordning allt eftersom dödsfallen inträffade. Man begravdes således oberoende om ens man eller hustru eller övrig familj låg på annan plats. Gravvårdarna var oftast små, oansenliga och inte särskilt varaktiga. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravsområde å ena sidan och allmänt område å den andra speglade ett socialt uppdelat samhälle.

Trädkransen utefter kyrkogårdens yttre begränsningar introducerades först på städernas begravningsplatser, men nådde under 1800-talets slut även allt fler landsortskyrkogårdar. Då introduceras också de typiska sorgeträden med ett hängande växtsätt. I början av 1900-talet planlades även kyrkogårdarna på landsorten i kvarter med symmetriskt lagda gångar, grusbäddar på gravarna och välklippta häckar eller stenramar runt om.

På 1920-talet började en ny typ av begravningsplats att anläggas: skogskyrkogården. Dessa präglas av friväxande och naturligt förekommande träd, såsom gran, tall och björk. I begränsad omfattning används planterade och kultiverade träd. En av de tidigaste i landet var skogskyrkogården i Skillingaryd från 1922.

Vid 1900-talets mitt var kyrkogårdarna särskilt utvecklade, men nu inleddes en period av förenkling och rationalitet. Företeelsen med allmänna linjen levde kvar till mitten av 1900-talet, men upphörde officiellt 1964. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgärdningar och grusbäddar för att ersätta det med mer lättskötta gräsmattor. Den sociala utjämningen av ståndssamhället avspeglades på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar och oftast i ett liggande format.

Från och med 1980-talet blev gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi en mångfald olika former på gravstenar från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds.

Åsenhöga ödekyrkogård (Gnosjö kommun). På denna kyrkogård är mycket av den ålderdomliga, ängsliknande karaktär, som varit vanlig i äldre tid bevarad.

Det var i regel mer attraktivt att begravas på den södra delen av kyrkogården än den norra, som upplevdes vara olycksbringande. Ofta är kyrkan därför placerad med dragning mot norr för att skapa större ytor på den södra sidan. Detta flygfoto från 1940-talets slut visar att den södra delen av kyrkogården i Hylletofta var mer ianspråktagen än den norra, till höger. Foto JLM.

Bråneryds begravningsplats, invigd 1958, nära Huskvarna representerar det välordnade, där jämlikheten betonas på bekostnad av individualismen.

På de mer påkostade köpegravarna var både gravvård och inhägnad omsorgsfullt utformade. Här ett exempel från Norra Solberga kyrkogård i Nässjö kommun.

Ovan: På kyrkogården i Ingatorp (Eksjö kommun) kan man uppleva den allmänna linjens gravområde med små anspråkslösa vårdar tämligen intakt. Nedan: Ett exempel på en gravvård från 1960-talet på begravningsplatsen i Aneby.

Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar, erbjuds också exempelvis minneslundar för aska som grävs ner anonymt utan plats för namn, men med gemensam plats för blommor. Ett annat alternativ är askgravlundar, där den plats var och en begravts på markeras.

Tre vanliga gravvårdstyper

Det finns en stor variation vad gäller gravvårdarnas utformning. Före industrialismen och det sena 1800-talet användes ofta så kallade gravbräddor för att markera en grav. Vårdar av mer beständiga material som sten och metall var ovanliga och ofta förbehållna samhällets övre skikt. Prästen eller en adelsman inom socken kunde begravas i kyrkan eller nära koret och där erhålla en påkostad gravvård.

Under industrialismen utvecklas en riklig flora av olika gravmarkeringar med olika form och av olika material, främst sten. Här presenteras tre typer som är särskilt vanliga.

Från det sena 1800-talet fram till 1920-talet var det vanligt att köpegravar förseddes med påkostade vårdar med stående format. Det kunde vara högresta bautastenar, obelisker och liknande. Dessa vårdar restes ofta över samhällets övre skikt och inte sällan är de försedda med både titel, namn, årtal, hemvist och ett bibelcitat. Vårdar av denna typ är ofta påtagligt karaktärskapande och betydelsefulla i kyrkogårdsmiljön. De kan också ha ett konstnärligt värde.

I kontrast till de mer påkostade gravvårdarna finns de mindre stenarna, som restes inom den allmänna linjen. Dessa har ofta en rektangulär form utan utvecklad utsmyckning. Texten är ofta lakonisk – förnamn, ofta men inte alltid efternamn, hemvist och årtal. Dessa enkla vårdar är i sig inte iögonfallande, men berättar ändå om en viktig del av det äldre gravskicket och samhällets hierarkiska organisation.

Tiden efter andra världskriget medförde en långtgående förenkling av gravvårdarna, som samtidigt skapade en likriktning. Stenarna tillverkades maskinellt och det fanns ofta en standardiserad uppsättning symboler som kunde tillföras och kombineras. Kyrkogårdsmiljöer som domineras av dessa stenar kan naturligtvis också ha ett kulturhistoriskt värde, men då är det i regel inte de enskilda vårdarna som är intressanta utan snarare helheten.

Lagstiftning

Kulturvärden på kyrkogårdar skyddas såväl i kulturmiljölagen som begravningslagen. Här nedan följer utdrag som har bäring på förvaltningen av kyrkogårdarnas kulturvärden.

Kulturmiljölagen (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548).

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Begravningsplatser

11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144). Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler. Lag (1990:1146).

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
 2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning.
- Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. Lag (1999:304).

Väsentliga förändringar kan innebära till exempel ändring av omgärdning, trädplanteringar, större omplaneringar av gravkvarter, ändringar i gångsystem och dess beläggning och nya beläsningsinstallationer.

En del gravvårdar som inte är i bruk och förvaras i kyrkan kan ha ett kulturhistoriskt värde. I så fall kan det vara aktuellt att föra in dem i kyrkans inventarieförteckning. Gravbrädor från Askeryds kyrkogård.

Begravningslag (1990:1144)*7 kap. Gravrätt*

Gravanordningar m.m.

25 § Gravplatsen får förses med gravanordning, om det inte strider mot vad som är avsett att gälla för den del av begravningsplatsen där gravplatsen är belägen.

26 § Gravrättsinnehavaren bestämmer gravanordningens utseende och beskaffenhet. Detsamma gäller gravplatsens utsmyckning och ordnande i övrigt. Upplåtaren får dock besluta de begränsningar i gravrättsinnehavarens bestämmanderätt som är nödvändiga för att tillgodose en god gravkultur.

Gravrättens upphörande

37 § Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av något annat skäl bör bevaras för framtiden, ska upplåtaren om möjligt lämna kvar den på gravplatsen.

Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, ska den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats. Ytterligare föreskrifter om hänsynen till kulturmiljöarbetets intressen finns i kulturmiljölagen (1988:950). Lag (2013:552).

Ibland uppstår frågan om ansvar och skydd för en enskild gravvård. Så länge gravrätten inte gått ut ägs gravvården m.m. av gravrättsinnehavaren. När gravrätten gått ut övertas ansvaret av upplåtaren, vilket oftast är pastoratet. Om gravvården således står kvar på den tillhörande graven ger begravningslagen ett skydd. Om gravvården däremot flyttas till en annan plats på kyrkogården eller förvaras i kyrkobyggnaden kan det vara aktuellt att föra in den i kyrkans inventarieförteckning.

Allmänna skötselråd

Grunden för skötseln av kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar är att de inte skadas, utan ges en så lång livslängd som möjligt. De förebyggande åtgärderna är väsentliga och kan motverka uppkomsten av skador genom till exempel mekanisk åverkan, biologisk påväxt och väder.

Vid rengöring och reparation av vårdar av mjukare bergarter (kalk- och sandsten) och järn som är över 100 år gamla bör konservator för sten respektive metall kontaktas för rådgivning eller åtgärd.

En orsak till skador är mekanisk åverkan genom trädgårdsfordon och andra redskap. Varsamhet vid gräsklippning minimerar risken för sprickor och bortfall av material.

En annan orsak är nederbörd och biologisk påväxt av lavar, alger och mossor. Dessa gynnas av att en sten står skuggigt och fuktigt. Liggande hållar och stående vårdar av mjuk bergart som kalk- och sandsten är särskilt känsliga för vådrets makter. På vintern tränger fukt in i sprickor och vidgar dessa och spränger till slut bort stenmaterial. Detta kan på sikt helt radera ut en inskription eller relief. Därför är det viktigt att hålla till exempel hållar rena från löv och grenar. Känsliga vårdar och hållar av hög ålder kan med fördel ges en skyddsklädsel eller täckning permanent eller under vinterhalvåret för att motverka frostsprängning.

Vårdar och gravstaket av järn är en kategori för sig, som kräver kontinuerligt underhåll. Vid ommålning befrias metallen från rostbeläggning med stålborste. Därefter grundas järnet med mörja och slutstrykes med linoljefärg. Lagningar bör anföras åt hantverkare eller konservator med erfarenhet av järnslagningar.

Rostande förankringsjärn och dubbar är en annan vanlig orsak till skador. När järnet rostar och utvidgar sig så sprängs stenen. Ett viktigt arbete är därför utbyte av beslag och dubbar av järn mot rostfritt stål.

Rengöring av vårdar kan ha olika syften. Ofta sker det i första hand av estetiska skäl. Som regel bör den på kulturhistoriskt värdefulla vårdar vara motiverad av hänsyn till att påväxt riskerar stenens fortbestånd (kalk- och sandsten) eller för att förbättra förståelsen av objektet och kunna tolka och uppleva inskriptioner eller utsmyckningar. Enklare rengöring kan göras med ljummet vatten med liten tillsats av såpa eller diskmedel och med mjuka borstar som inte repar. Lämplig tid för detta är tidig vår och sen höst då exempelvis lavar är mer aktiva och mjuka då. Vårdar av hårdare bergarter som granit kan rengöras med högtryckstvätt, men endast där inte förgyllning och dekorationer kan skadas. Vårdar med mycket högt kulturhistoriskt värde och påtaglig skadebild (pågående bortfall av stenmaterial eller sprickor) bör rengöras av konservator.

Marschaller och stearinljus kan avsätta sot eller stänk på gravvårdarna. Detta kan förebyggas genom att exempelvis använda lämpliga hållare.

Biologisk påväxt, troligen rödalger, på en gravvård på Villstads kyrkogård i Gislaveds kommun.

Kalksten har en förmåga att spjälka sig och spricka. Denna sten på Forserums kyrkogård i Nässjö kommun kräver insatser av en stenkonservator.

Skärstads kyrka och kyrkogård år 1935. Ytan norr om kyrkan var indelad i större sammanhängande fält som skiljdes åt grusgångar. De småskaliga vårdarna från allmänna linjen ligger tätt, medan de större familjegravarna tycks ha varit häckomgärdade.

Skärstad kyrkogård från väster år 1946. Kyrkogårdens sammanhängande gräskvarter har delats in av smala grusgångar i enlighet med tidens ideal.

Skärstads kyrka och kyrkomiljö

Skärstads socken ligger i Jönköpings läns norra del. Den gränsar i norr till Ölmstads socken, i öst till Haurida socken, i söder till Svarttorps och Hakarps socknar och i väster till Vättern. I socknen ligger Landsjön som är populär bland fritidsfiskare och fågelskådare. Skärstad ligger i Östra Vätterbranterna, som sträcker sig från Tenhult upp till Omberg i Östergötland. Närheten till Vättern och den branta stigningen upp på höjderna ger ett mildt klimat där bland annat värmeälskande ädellövträd som ask, alm, lind och ek trivs. Östra Vätterbranterna är därför ett av landets viktigaste områden för att bevara den biologiska mångfald som framförallt är knuten till dessa trädslag.

Kyrkan och kyrkogården ligger på höjden söder om samhället och flankeras bland annat av församlingshemmet i öster och Adelswårdska skolan i sydväst. I övrigt omges kyrkogården av skogs- och åkermark.

Skärstads kyrka byggdes under 1817-1819 men invigdes inte förrän 1827. Den är uppförd på samma plats som två tidigare kyrkor. Den första uppfördes under 1200-talet och ersattes under 1400-talet av en ny kyrka. Kyrkan är en tidstypisk nyklassicistisk kyrka av Tegnérmodell, uppförd i sten och tegel. Fasaderna är spritputsade med släta omfattningar och avfärgade i vitt med gråmålad sockel. Sydentrén är markerad med ett rusticerat parti. Långhusets sadeltak är täckt med kopparplåt.

Kyrkogårdens historik

Skärstads kyrkogård har medeltida ursprung då den första kyrkan på platsen uppfördes på 1200-talet. Inga närmare uppgifter finns om denna kyrka förutom att den revs någon gång under 1400-talet då en ny kyrka uppfördes. Kyrkan låg på samma plats som den nuvarande, men i rakare öst-västlig utsträckning. Kyrkogården var förmodligen vid den här tiden en rektangulär plan runt själva kyrkobyggnaden. En klockstapel var uppförd invid kyrkan, men omnämns först år 1811 då den var i så dåligt skick att man beslöt att låsa den för att ingen olycka skulle ske. Virket i stapeln användes 1813 till att uppföra en provisorisk klockstapel i väntan på att en ny kyrka skulle byggas samt en materialbod för förvaring av virket till den nya kyrkan. 1817 började så byggnationen av den nya kyrkan efter ritningar av länsbyggmästare Johan Holmberg, bearbetade av Samuel Enander på Överintendentsämbetet. Den uppfördes snett ovanpå den rivna 1400-talskyrkan.

Kyrkogården har sannolikt vid en okänd tidpunkt utvidgats åt nordväst men förefaller utöver det ha haft ungefär samma utformning ända fram till 1925 då den utvidgades mot väst med kvarter 1–2. En stödmur i sten byggdes längs den nya utvidgningen, och en sluttning markerar den ursprungliga utsträckningen av kyrkogården. 1964 påkallade platsbristen på kyrkogården återigen

en utvidgning. Den större delen av nya kyrkogården hade ännu inte tagits i bruk 1971 då den ställdes i ordning efter ritningar av trädgårdsingenjörerna Melker Fredbrant och Ture Holgersson, Jönköping. 2001 fick man tillstånd att tillgänglighetsanpassa östra ingången på gamla kyrkogården och huvudgången på nya kyrkogården.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Skärstads kyrkogård har en något asymmetrisk trapetsoid form, smalast i söder. Den består av tre delar vilka är tydligt åtskilda då de nyare delarna ligger på terrasser lägre än den gamla. Den äldre delen av kyrkogården har en äldre prägel med en hög andel av högresta vårdar vid kyrkogårdens huvudingång i öster, medan den västra sidan har en relativt modern prägel med gravrader separerade av rygghäckar och en mindre andel högresta vårdar. Utvidgningen från 1964 har en ännu mer tydlig efterkrigstida prägel med öppna gräsytor med gravvårdar placerade i öst-västlig riktning längs med rygghäckar. Den centrala delen är ännu outnyttjad och i väster finns urn- och minneslunden omgärdad av oxbär och cypress.

Omgärdning

Den nya delen av kyrkogården omgärdas av en låg stenmur av stora kluvna granitblock. Den gamla delen har en stödmur av kallmurad kluven granit i öst, väst och norr medan muren i söder övergår från stödmur till mur vid ingången där den även är fogad med cement.

Ingångar

Kyrkogården har fem ingångar, tre på den nya delen och två på den gamla. På nya kyrkogården finns en ingång i öster som leder till en byggnad med redskaps- och personalutrymmen, en i väst med grindstolpar i krysshamrad granit med rak avslutning och slutligen en i sydost jämte den södra muren på gamla kyrkogården. På den gamla delen finns de två ingångarna i söder och väster. De är identiskt utformade med grindstolpar i granit med rundad avslutning och smidda grindar i svart. Mellan de båda kyrkogårdsdelarna finns två trappor i granit med ledstänger i svart stål.

Vegetation

Hela kyrkogården omgärdas av en trädkrans av lind med inslag av lönn och kastanj, med yngre träd runt den nya delen. Utvidgningen från 1964 har en enkel allé av hängbjörk som markerar en av gångarna samt rygghäckar av oxbär i öst-västlig riktning. Minnes- och urnlunden omgärdas av oxbär och tuja, där växer även gran och diverse perenner. Den gamla kyrkogården har rygghäckar av som med formklippt idegran, måbär och aronia samt friväxande rygghäckar av ölandstok.

Kyrkan och kyrkogården från sydväst år 2020. Den västra utvidgningen från 1971 är tydligt separerad från den gamla kyrkogården genom sitt läge och trädkransen.

Den gamla kyrkogården omges av en stödmur i kallmurad kluven granit.

Rygghäcken och gångsystemen bildar en tydlig rumslighet i kyrkogårdens olika delar. Häckarna av aronia och ölandstok är ett otraditionellt inslag på kyrkogården och har troligen tillkommit under 1960-talet.

Ett fåtal småskaliga vårdar från allmänna linjen är idag bevarade i kvarteren norr om kyrkan.

Gångsystem

Grusgångssystemet som delar in kyrkogården i sammanhängande gräsklädda ytor skapades under 1960-talet. Den ursprungliga huvudgången i öst-västlig riktning är idag igenlagd, men öppningar i rygghäcken markerar tydligt gångens sträckning. Från den södra ingången leder en gång av gatsten kantad med granit fram till kyrkan.

Gravvårdstyper

På Skärstads kyrkogård finns ett brett spektrum av gravvårdar, åldern på vårdarna spänner från 1814 till idag. De äldsta vårdarna är högresta och påkostade med utsmyckningar. Vid 1930-talets början blev vårdarna enklare med en låg och bred form, ofta har dessa klassiserande element som kolonner eller tympanonfält. Under resten av 1900-talet höll vårdarna de låga och breda proportionerna men de blir allt enklare med liten eller ingen utsmyckning. Från 1990-talet och framåt blev det allt vanligare med asymmetriska former med den naturliga stenen som förebild. En annan vanlig företeelse som även kan ses på Skärstads kyrkogård är avvecklandet av grusgravar med omgärdning. Denna utveckling mot en enklare och mer lättskött kyrkogård är typisk för senare delen av 1900-talet och kan i Skärstad ses på större delen av kyrkogården.

Beskrivning av kvarter

Kvarter 1–7

Allmän karaktär

Kvarter 2–7 består av den gamla kyrkogårdens nordvästra del, och kvarter 1–2 utgör kyrkogårdens utvidgning från 1925 på en lägre terrass i väster. Området är tydligt präglad av en modernisering med rygghäcken i varierande växtmaterial med formklippt idegran och måbär samt friväxande ölandstok. Ett fåtal högresta vårdar reser sig över rygghäckarna, majoriteten av vårdarna består dock av hållar eller lägre vårdar från allmänna linjen respektive mellanhöga vårdar från mellan- och efterkrigstiden.

Gravvårdstyper

Kvarterets gravvårdar är från 1885 till idag, med ett överlägset antal från 1930–1960. I kvarteret finns en av kyrkogårdens intakta grusgravar, graven är omgärdad av ett smidesstaket och har ursprungligen haft två sorgeträd som flankerade gravvården. Utmärkande för kvarteret är de många gravvårdar som ser ut att stamma från allmänna linjen. De är små och enkelt utförda, resta över en person och oftast i svart granit. Några gravrader har avsatts för barngravar, vilka sträcker sig från 1927–1971. Titlar förekommer relativt ofta och representerar olika samhällsskikt, till exempel fabrikör, prostinna, hemmansägare, snickare, och löjtnant.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter 1-7 har en uppblandad karaktär med ett fåtal högresta vårdar och utspridda rester av vårdar från allmänna linjen. Majoriteten av vårdarna är tillkomna under mellan- och efterkrigstiden. Rygghäckarna som ömsom är klippta och ömsom friväxande minner om det sena 1900-talets ideal där variationen eftersträvades.

På de flesta kyrkogårdar är det idag relativt ovanligt med bevarade gravvårdar från allmänna linjen, detta trots att det var ett mycket utbrett gravskick där socknens stora flertal gravsattes. På Skärstads kyrkogård finns spridda rester från allmänna linjen, där vårdar som representerar områdets ursprungliga bruk bör bevaras på befintlig plats. Det stora flertalet av gravvårdarna i kvarteren är från 1930-talet och framåt vilket ger kvarteret en typisk efterkrigskaraktär med låga och breda vårdar med de äldre som högresta solitärer. Just denna blandning ger kvarteret dess karaktär tillsammans med rygghäckarna som har en rumsskapande verkan.

Kvarter 8

Allmän karaktär

Kvarteret utgör kyrkogårdens nordöstra del och är beläget inom den gamla kyrkogården. Den består av en rektangulär gräsyta med gravvårdar placerade i rader utan rygghäckar.

Gravvårdstyper

Den äldsta gravvården är daterad år 1859, majoriteten av vårdarna är dock från 1920- och 1960-talet. Ett flertal av vårdarna från 1920-talet är av allmänna linjekaraktär och området har senare successivt övergått till småskaliga familjegravar. Avvikande gravvårdar i kvarteret är två träkors och en högst vinkelbruten vård i svart granit. De yngre vårdarna har en mer asymmetrisk form och på 2000-talet blev det åter igen vanligare med högpolerade vårdar. Endast fem gravvårdar har titlar: stenarbetare, skräddaremästare, skomakaremästare, mjölnare och vaktmästarinna.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter 8 har en samlad karaktär med främst låga och breda gravvårdar, placerade i raka rader. Denna karaktär är typisk för de mer modernistiska och uppstramade idealen, karaktären är välbevarad och tidstypisk. Några gravstenar utgör förmodligen rester av allmänna linjen och har ett stort kulturhistoriskt värde. Enskilda gravstenar med titlar har ett samhälls- och lokalhistoriskt värde som berättar om socknens ekonomiska och samhälleliga uppbyggnad.

Kontraktsposten Beskows grav med det högresta korset och den staketomgårdade grusgraven utgör de norra kvarterens mest påkostade gravanläggning.

Majoriteten av de bevarade vårdarna från allmänna linjen ligger i kvarter 8. Här finns även äldre gravkors av trä bevarade, vilket av naturliga skäl idag är ett mycket ovanligt inslag på kyrkogårdarna.

Gravkvarteren söder om kyrkan har en tydlig karaktär av de påkostade familjegravarna. Grusgravarna har dock ersatts av gräs under senare delen av 1900-talet.

Skärstads kyrkogård har en av länets mest påkostade gravanläggningar med flera generationers vårdar över familjen Hamilton.

Kvarter 9–11

Allmän karaktär

Kvarter 9–11 ligger sydost om kyrkan och är det kvarter med flest äldre och påkostade gravvårdar. Kvarteren är små och avviker från den övriga kyrkogården med sin karaktär av påkostade köpegravar.

Gravvårdstyper

Åldern på gravvårdarna i kvarteret sträcker sig från 1814 till idag. Kyrkogårdens ena bevarade grusgrav finns i kvarteret, omgärdad av buxbom. Enligt äldre uppgifter bestod de nu borttagna häckomgärdningarna på kyrkogården av liguster och buxbom. Utformningen av gravvårdarna följer utvecklingen i stort, med högresta äldre vårdar och lägre och bredare från 1930-talet och framåt. Strax öster om kyrkans ingång finns en större gravanläggning för familjen Hamilton på Lyckås gård med mycket högresta och påkostade gravvårdar. Gravarna är placerade inom en stenram, vilken ursprungligen har varit krönt av ett staket och ytan har sannolikt varit belagd med grus. Längs gravanläggningens ytterkant finns pyramidklippta idegranar som ytterligare understryker områdets avvikande karaktär. Längs muren i öster finns ett flertal vårdar sekundärt placerade, varav vissa är skadade eller instabila. Titlar förekommer relativt ofta på gravvårdarna, något som är att vänta av ett kvarter av den här åldern och statusen. Vanligast förekommande är hemmansägare, tätt följd av lantbrukare och därefter kyrkovård, nämndeman, folkskollärare och häradshövdingar.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Traditionellt sett har det område som varit mest exponerat för besökare varit avsatt för köpegravar vars innehavare ville hävda sig även efter döden, vilket syns i de sydöstra kvarteren. Området utmärker sig på kyrkogården genom sina många välbevarade äldre vårdar. Det ger genom sin traditionella placering och de stora och påkostade vårdarna en bra bild av ett köpegravskvarter från 1900-talets första hälft. Tyvärr har grusbäddarna tagits bort på alla gravar utom en. Det bör undersökas om det finns stenramar bevarade under gräset, dessa bör i sådana fall tas fram för att stärka den kulturhistoriska karaktären ytterligare.

Kvarter NK 1–6

Allmän karaktär

Kvarteren omfattar den nordöstra delen av utvidgningen. Det är öppet till karaktären och präglas av rygghäckarna av oxbär. Centralt placerad i kvarteren finns en meditationsplats inramad av höga tujahäckar. Den västra delen av är ännu outnyttjad.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna i kvarteren domineras av den moderna lägre och bredare formen med lågmäld profil vilket successivt övergår till en högre variation i form och uttryck under senare delen av 1900-talet. Titlar förekommer mycket sparsamt vilket är typiskt för den tidsålder vårdarna representerar.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarteret har en enhetlighet som är typisk för denna tid, med regelbundet placerade gravvårdar av liknande utseende i upprepade rader. Det kulturhistoriska värdet är främst kopplat till denna tidstypiska utformning och homogena regelbundenhet, karaktären är dock inte unik utan snarare mer typisk och är väl företrädd på de flesta kyrkogårdar i landet.

Kvarter NK 7

Allmän karaktär

Minnes- och urnlunden ligger i väster på den nya delen av kyrkogården och inrättades 1982. Den avgränsas av tuja- och oxbärshäckar. Minneslunden markeras av ett enkelt kors omgivet av en plantering med perenner.

Gravvårdstyper

Dels finns här typiska urngravvårdar, små naturstenar med ingen eller diskret dekoration, dels moderna vårdar med asymmetrisk utformning.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Minnes- och urnlunden har en diskret och enkel framtoning. Det kulturhistoriska värdet är främst förknippat med estetiska värden, hur vegetationen används som en del av den rumsliga upplevelsen samt dess roll som en tidstypisk företeelse från 1900-talets slut.

Kyrkogårdens utvidgning har en tidstypisk karaktär med ryggäckar och trädrader. Enbart ett fåtal vårdar har titlar.

Minneslunden från 1982 är ett tidstypisk inslag och visar på senare tiders gravskick.

Händelsehistorik

1200-tal

Den första kyrkan byggdes på platsen. (Pernveden & Åberg 1999)

1400-talet

En ny kyrka byggdes senast 1480 på samma plats som den nuvarande. En klockstapel uppfördes förmodligen samtidigt. (Pernveden & Åberg 1999)

1817–1819

Den nuvarande kyrkan uppfördes efter ritningar av länsbyggmästare Johan Holmberg, bearbetade 1817 av Samuel Enander på Överintendentsämbetet. (Cinthio m. fl. 1993)

1925

Kyrkogården utvidgades. (Våra kyrkogårdar, 1949)

1964

Kyrkogården utvidgades ytterligare mot nordväst. Ritningar av länsarkitektkontoret i Jönköping. (ATA)

1971

Förslag till planering av nya kyrkogården upprättat av trädgårdsingenjörerna Melker Fredbrant och Ture Holgersson, Jönköping. (JLM)

1982

Minnes- och urnlunden anlades. (Badman 070507)

2001

Tillstånd att ändra ytbeläggning på östra ingången på gamla kyrkogården, från grus till smågatsten kantat med granitsten, och huvudgången på nya kyrkogården, från grus till oljegrusblandning med löst gruslager. (JLM)

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet

Skärstads kyrka byggdes under åren 1817–1819. På platsen har tidigare två medeltida kyrkor varit resta, den första tillkom under 1200-talet, vilken ersattes av en ny kyrka under 1400-talet. Kyrkogården har en medeltida kontinuitet, men dess ursprungliga utsträckning kan idag inte avläsas.

Kyrkogården är tydligt uppdelad i två delar med den nya kyrkogården från 1964 längst i norr. Trots kyrkogårdens ålder är det idag efterkrigstidens ideal som präglar den, med öppna gräsytor och rygghäckar som skapar en tidstypisk rumslighet. Endast två grusgravar finns bevarade, en norr om kyrkan omgärdad av ett smidesstaket och en söder om kyrkan med häckomgärdning av buxbom. Buxbomen har varit ett vanligt växtval på kyrkogårdarna, men är idag mer sällsynt inom länet. Värt att tänka på är risken för buxbomsot, den gamla häcken bör därför vårdas varsamt. De gamla köpegravskvarteren söder om kyrkan, idag kv 9–11, har flera bevarade gravvårdar från 1800-talet men vårdarnas ålder sträcker sig in i våra dagar. Majoriteten av de äldre gravvårdarna har varit kombinerade med en grusbädd. Det visar tydligt upp sin status som köpegravskvarter med högresta och påkostade vårdar. Här ligger även en större gravanläggning för släkten Hamilton som ägde Lyckås gård, vilka även hade patronatsrätt. Gravvårdarna norr om kyrkan i kvarter 1–7 är mer småskaliga och här finns utspridda rester som skulle kunna härledas till allmänna linjen. Kvarter 8, öster om kyrkan, domineras av efterkrigstidens låga och breda vårdar. Kvarteret rymmer även ett antal bevarade vårdar från allmänna linjen. Nya kyrkogården, kvarter NK 1–8, är helt modernt till sitt uttryck, beroende på att kvarteret inrättades 1964.

Kyrkogården rymmer information om personer som levt och dött, yrken som försvunnit, om namn på gårdar och orter som kanske inte längre finns kvar. Vårdar med dessa uppgifter innehar kulturhistoriska värden genom det de berättar om Skärstads sockens historia.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla tider.

Att tänka på vid förvaltning av kyrkogården

- Stenmur, grindar och trädkrans är betydelsefulla delar av landsortskyrkogården.
- Rygghäckarna har en viktig strukturell betydelse på kyrkogården. Urvalet av växter på den äldre delen av kyrkogården är dock okonventionellt och vissa arter lämpar sig inte för formklippning.
- Vårdar äldre än 1850 och vårdar av järn bör finnas med på kyrkans inventarieförteckning.
- Den Hamiltonska familjegraven med flera generationers högresta gravvårdar har få motsvarigheter inom länet.
- Äldre vårdar av trä utgör idag ett sällsynt inslag på kyrkogårdarna.
- Vårdar från allmänna linjen berättar om kyrkogårdens äldre karaktär, med tydlig uppdelning mellan kvarteren.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... 2020-128
Beställare:..... Skärstad-Ölmstad församling
Inventering och rapportansvarig:..... Charlotte Mårland
Rapportgranskning:..... Anders Franzén
Län:..... Jönköpings län
Kommun:..... Jönköpings kommun
Socken:..... Skärstads socken
Fastighetsbeteckning:..... Skärstads kyrkogård

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. (JLM)

Länsstyrelsen i Jönköpings arkiv, med kopior ur ATA. (JLST)

Tryckta källor och litteratur

Manbo, Ia. 2007. *Skärstads kyrkogård, Kulturhistorisk karakterisering och bedömning. Skärstads socken i Jönköpings kommun. Jönköpings län, Växjö stift. Jönköpings läns museum, Byggnadsvårdsrapport 2007:56*

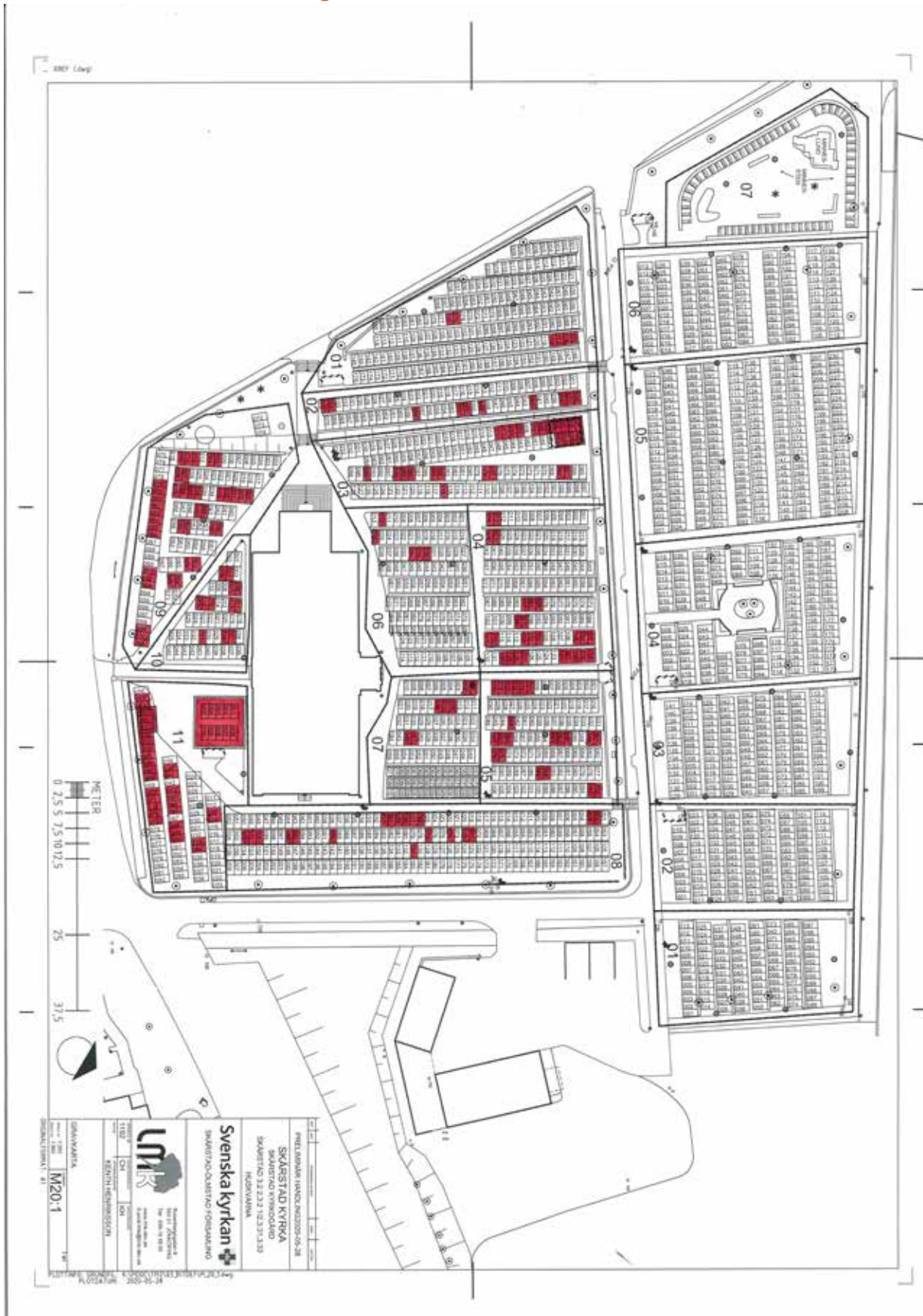
Cinthio E, Ellenius A, Gustafsson E, Unnerbäck R. *Kyrkobyggnader 1760–1860, del 2 Småland och Öland. Uppsala, 1993.*

Pernveden L, Åberg G. *Sockenkyrkan i Skärstad. Skärstad, 1999*

Våra kyrkogårdar, Växjö stift i ord och bild. Frågeformulär, 1949.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Jönköpings län III. Uddevalla, 1952.

Urval Kulturhistorisk värdefulla gravar

Kriterier vid kulturhistorisk bedömning

Vid den kulturhistoriska bedömningen av gravanläggningarna på en begravningsplats utgår man från ett antal kriterier. Målet är att urvalet av de utvärderade gravarna skall spegla gravkulturen i vid bemärkelsen inom en begravningsplats, men i förlängningen också inom ett vidare område.

Utformningen av en gravanläggning har stor betydelse vid bedömningen av det kulturhistoriska värdet. Vårdar som är påkostade, hantverksmässigt utförda, estetiskt framstående, särskilt anspråkslösa eller anknyter till en lokal tradition är ofta särskilt intressanta. Gjutna gravkors i bruksbygder är exempel på en sådan lokal tradition. Man bör också spegla alla samhällsgruppers gravskick, att bevara ett sammanhållet område med gravar som ingår i allmänna linjen kan vara viktigt.

Gravanläggningar som har inskrifter som anger titel och hemvist på den begravda berättar mer om gravplatsen än om dessa uppgifter saknas. Ibland finns också citat från Bibeln eller psalmboken eller bara en referens till ett citat. Ju fler uppgifter som står angivna desto större samhällsvärde har gravvården.

Ibland är gravvårdar resta över betydelsefulla personer eller personer som haft en tydlig anknytning till församlingsarbetet, exempelvis präster, klockare, kyrkvårdar och skollärare. Detta kan förstärka det kulturhistoriska värdet på en gravvård.

Industriellt framställda gravstenar bär ibland någon form av märkning från tillverkaren. Att veta varifrån stenen kommer och vem som tillverkade den höjer gärna det kulturhistoriska värdet.

Efterkrigstidens gravskick kan upplevas enahanda och likformigt. Det finns dessutom en väldigt stor mängd gravvårdar av likande typer på länets kyrkogårdar. Det är inte rimligt att bevara dessa i lika hög grad som äldre gravvårdar, men det är ändå angeläget att ett urval av dessa bevaras som exempel från detta skede.

Förutom själva gravstenen så består många gravplatser av även gravramar, häckar, växtlighet osv. Dessa tillhör har ofta tagits bort, men när de är bevarade finns det särskild anledning att dessa tas med i urvalet.

Klass 1

Avser gravplatser med mycket högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör bevaras på plats och utan förändringar.

Klass 2

Avser gravplatser med högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör i första hand bevaras på plats och utan förändring. Det kan dock vara möjligt att återanvända en vård för att bibehålla en karaktär på en del av kyrkogården, med fördel används då ett typsnitt anpassat till vårdens karaktär. I undantagsfall är det möjligt att flytta vårderna om det är personhistoria eller titel som är det intressanta.

Gravnr.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
1 75	Liten vård i röd granit med slipad dekor i relief.	AMANDA SVAHN 1874–1933	Klass 1 Tidstypisk vård, rest från allmänna linjen och det tidigare bruket av utvidgningen från 1925.	
1 76	Rektangulär häll, möjligen gavelsten till småskalig grusgrav.	MÄRTA ANDERSSON 1903–1933	Klass 1 Tidstypisk vård, rest från allmänna linjen och det tidigare bruket av utvidgningen från 1925.	
1 115–116	Mellanhög bred vård med vinklat körn och slipad dekor.	G.A. LARSSON *1857 †1942 SOFIA LARSSON *1856 †1937 KARSNÄS VILA I FRID	Klass 1 Tidstypisk vård, rest från köpegravarna och det tidigare bruket av utvidgningen från 1925. Hemvist.	
1 117–118	Högt kors i röd granit på sockel.	GODSÅGAREN IVAN SVENSSONS FAMILJEGRÄV.	Klass 1 Tidstypisk vård, rest från köpegravarna och det tidigare bruket av utvidgningen från 1925. Titel.	
2 34–35	Mellanhög bred vård i grå granit.	FOLKSKOLLÄRARE F. HANBERGERS FAMILJEGRÄV FOLKE *1894 †1961 HANNA *1897 †1958 DAG *1936 †1939 GENOM KORSET TILL SEGER.	Klass 1 Tidstypisk vård, rest från köpegravarna och det tidigare bruket av utvidgningen från 1925. Titel. Barnadödlighet och frireligiös sentens.	

2 36–38	Mellanhög vård i grå granit med rundat krön.	KONTRAKTSPROSTEN GUSTAF NORRLIN *1892 †1973 KERSTIN F. CARLSSON *1896 †1926 INGEGERD F. PALMGREN *1901 †1987 FÖRSAMLINGEN RESTE VÅRDEN.	Klass 1 Sentida vård. Titel – verksam i Skärstad kyrka.	
2 42	Mellanhög vård i grå granit med dekor i relief.	HEMMANSÄGAREN O.W. THÖRNBLAD FRÅN HUKARP *1801 †1938 HANS MAKÅ IDA WIKTORIA *1864 †1928 SV. PS. 209	Klass 1 Tidstypisk vård, rest från köpegravarna och det tidigare bruket av utvidgningen från 1925. Titel, hemvist och psalmboksreferens.	
2 49	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor. Sentida sekundär häll.	HEMMANSÄGAREN KARL O. KARLSSON *1876 †1934 JOSEFINA KARLSSON *1871 †1937 RAMMARP	Klass 1 Tidstypisk vård, rest från köpegravarna och det tidigare bruket av utvidgningen från 1925. Titel och hemvist.	
2 51–52	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor. Sentida sekundär häll.	SMEDMÅSTAREN CARL PETTERSSON *1871 †1935 HANS MAKÅ EMMA *1871 †1949 EDVARDSBERG VILA I FRID.	Klass 1 Tidstypisk vård, rest från köpegravarna och det tidigare bruket av utvidgningen från 1925. Titel och hemvist.	
2 58	Mellanhög vård i grå granit med kors i relief.	BANVAKTEN GOTTGRID NELL FAMILJEGRAV	Klass 1 Tidstypisk vård, rest från köpegravarna och det tidigare bruket av utvidgningen från 1925. Titel.	

3 1–4, 35–38	Gravanläggning med staketomgärdad grusgrav. Högt ringkors i svart granit på sockel samt två hållar i svart granit.	KONTRAKTSPROSTEN I VISTA KONTRAKT KYRKOHERDE I SKÅRSTAD FÖRSAMLING 1875–1901 JOHAN FREDRIK BERNHARD BESKOW *1832 †1901 PROSTINNAN LOTTEN BESKOW F. DAHL *1835 †1917 WÖRDAD ÄLSKAD SAKNAD. SOCKENMÄNNEN RESTE VÅRDEN. JOH. EV. 1:47, DAN. 12:3 EUGENIE BESKOW HEERBERGER *1867 †1955 ELLA BESKOW *1871 †1939 GUSTAF BESKOW *1880 †1940	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning med högrest vård och intakt grusgrav. Sentida staketomgärdning. Ursprungligen med två sorgeträd, möjligen drabbade av almsjukan.	
3 5–7	Hög vård i svart granit.	SERGEANTEN FREDRIK HADDERS FRÅN HULTARP *1822 †1903 OCH HANS HUSTRU WILHELMINA HADDERS *1822 †1907 MATH. EV. 7:8 DAV. PS. 90:10 ÅT TROHETEN DESS LÖN.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist, bibelreferenser samt vers.	
3 9–10	Hög vård i svart granit med slipad dekor.	BEFALLNINGSMAN J.A. ANDERSSON DRÄTTINGE *1857 †1910 HANS MAKAS EDLA *1864 †1943	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk dekor. Titel och hemvist. Senare målade inskription.	
3 11–12	Hög vård i svart granit med slipad dekor.	FRU ALMA ANDERSSON *1885 †1916 ELON *1914 †2008 VASTI *1916 †1997 VILA I FRID PS. 23	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk dekor. Senare tillägg och målade inskription.	
3 67-68	Högt kors i svart granit på hög sockel.	HEMMANSÄGAREN J.A. HULTMAN *1844 †1916 HANS MAKAS CHRISTINA *1849 †1927 HANNA HULTMAN *1873 †1908 FR. RUDU UPP. 21:4 ROM. 8:18	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist och bibelreferenser.	

3 77-78	Mellanhög-hög vård i svart granit med slipad dekor.	HEMMANSÄGAREN J. LARSSON FR. BERGHEM VG. *1836 †1907 HANS MAKAS MARIA *1843 †1922 SONEN KARL *1873 †1959 PS. 105	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist och psalmboksreferens.	
3 84-85	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor.	HEMMANSÄGAREN NICOLAUS NILSSON FR. HILLINGE 1840-1922 OCH HANS MAKAS KRISTINA NILSSON 1850-1911 SONEN HENNING 1871-1947	Klass 1 Tidstypisk vård med slipad dekor. Titel och hemvist.	
3 88-89	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor.	SKRÄDDAREMÄSTAREN ANTON FRIDLUND *1899 †1945 HANS MAKAS HANNA *1905 †1978	Klass 2 Tidstypisk vård med slipad dekor. Titel, hemvist och bibelreferens.	
3 90	Liten häll i svart granit.	EMMA LOVISA ANDERSSON *1856 †1911	Klass 1 Tidstypisk mindre häll. Rest av äldre allmän linje i kvarteret från 1911. Hällen är idag ställd diagonalt och delvis under markytan, bör lyftas och läggas plant.	
3 94	Liten häll i svart granit.	JOHANNES JOHANSSON *1840 †1912	Klass 1 Tidstypisk mindre häll. Rest av äldre allmän linje i kvarteret från 1911. Hällen är idag delvis under markytan, bör lyftas och läggas plant.	

3 116	Mellanhög-hög vård i grå granit.	HANDLANDEN ANTON SÖDERBERG *1873 †1943 HANS MAKAS ANNA *1884 †1966 SIRINGE STÖRST ÄR KÄRLEKEN.	Klass 2 Tidstypisk vård. Titel, hemvist.	
4 4-5	Mellanhög vård i röd granit.	LÄRARINNAN ANNA BLOMQVIST *1870 †1948 FRU MARIA RYDELL F. BLOMQVIST *1860 †1936	Klass 1 Tidstypisk vård. Titel.	
4 13-14	Högt kors i grå granit på sockel. Inskription på två sidor, äldre vård mot häcken.	GODSÅGAREN BIRGER SVENSSON (svärläst, lavar och mot häcken)	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård. Inskription på två sidor, bör vändas vid återlämnande.	
4 27-28	Mellanhög-hög vård i rosa granit.	LÖJTNANTEN ERIC LINDBLAD *1880 †1945 HELENA LINDBLAD *1887 †1952 LILLA LYCKÅS.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel och hemvist.	
4 80-82	Hög vård i rosa granit.	STATSKARTOGRAFEN ALBERT IGGBOM *1873 †1963 OCH HANS Hustru MARIA F. OLSSON *1879 †1952 AINA IGGBOM *1908 †1955 GUNNAR IGGBOM *1907 †1970	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel.	

4 97-98	Hög vård i svart granit med slipad dekor.	JOHAN ANDERSSON *1835 †1919 CHRISTINA ANDERSSON *1833 †1905 AUGUSTA LARSSON *1871 †1907 EDVIN JOHANSSON *1870 †1919 SVEN LARSSON *1906 †1936 BERGHEM	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk slipad dekor.	
4 103-105	Hög vård i röd granit.	KANTORN KARL LIDÉN *1877 †1952 FOLKSKOLLÄRARE I SKÄRSTAD 1899-1938 HANS MAKAS HANNA *1896 †1975 DAN. 12:3 TACKSAMMA ELEVER RESTE VÅRDEN.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel – verksam vid Skärstad kyrka och folkskola.	
4 111-113	Hög vård i röd granit.	KYRKOVÅRDEN ALBIN LARSSON *1871 †1954 HANS MAKAS VILHELMINA *1867 †1946 SONEN ARVID *1902 †1927 RÅBY PS. 23	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård.	
4 116-117	Mellanhög-hög vård i svart granit med slipad dekor.	HEMMANSÄGAREN JOHAN OLSSON *1835 †1920 OCH HANS MAKAS MARIA OLSSON *1836 †1899 FIL. 1:23 FR. HUNNERYD	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk dekor. Titel, bibelreferens och hemvist.	
4 118-120	Högt kors i svart granit på hög sockel.	KRISTUS ÄR MITT LIF DÖDEN ÄR MIN VINNING PASTOR ARVID RYDÉN *1857 †1897 LYFTAD HÖGREST! MATT. 5:3 DAN. 12:3 UPP. B. 22:4 1 KOR. 2:9. 1 TESS. 4:16-17	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, bibelreferens och cit. Frireligiöst inslag.	

4 121-122	Hög vård i svart granit med slipad dekor.	ANNA JOHANSSON FÖDD 1833 DÖD 1910 JOH. 11:25-26	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk dekor. Bibelreferens.	
4 121-122	Hög vård i svart granit med enkel slipad dekor.	MARIA ANDERSSON FÖDD PETTERSSON FR. RÅBY *1803 †1898 JOH. 11:25	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk dekor. Hemvist och bibelreferens.	
4 127-130	Mycket hög vård placerad diagonalt i kvarteret. Två sidor med inskription.	J.M. ALMQVIST FÖDD 1799 DÖD 1873 UNDER 41 ÅR KYRKOHERDE I SKÄRSTADS FÖRSAMLING JESUS SADE: JAG LEFVER I SKOLEN OCK LEFVA. FREDERIQUE ALMQVIST FÖDD 1803 DÖD 1885 JAG VET ATT MIN FÖRLOSSARE LEFVER!	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Verksam vid Skärstads kyrka. Möjligen yttre gräns för kyrkogårdens tidigare utbredning?	
5 10-11	Hög vård i röd granit.	KOMMUNALNÄMNSORDFÖRANDEN CARL GUSTAFSSON *1867 †1946 ANNA GUSTAFSSON F. CLASÉN *1868 †1953 KATRINEHOLM JAK. 1:12	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist och bibelreferens.	
5 12-15	Hög vård i grå granit.	F.D. NÄMNDEMANNEN JOHANNES JOHANNESSON *1806 †1888 OCH HANS MAKAS STINA LARSDOTTER *1816 †1901 KARL IVANSSON *1890 †1976 GRETA IVANSSON *1901 †1995 SÄBY	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård. Omslipad.	

5 43	Liten vård i svart granit med slipad dekor.	SNICKAREN HENNING SIWERT *1874 †1948 HANS MAKÅ AUGUSTA *1878 †1962 HAGA KAXHOLMEN JAK. 1:12	Klass 1 Tidstypisk mindre vård. Titel, hemvist och bibelreferens.	
5 47-48	Mellanhög-hög vård i röd granit.	POLISKONSTAPELN ALBERT GUSTAFSSON *1881 †1951 HANS MAKÅ ESTER ADINA *1891 †1968 SV. PS. 577	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel och psalmboksreferens.	
5 51	Hög vård i röd granit.	AUGUST JONSSON *1838 †1898 HANS MAKÅ AUGUSTA *1842 †1928 DOTTERN HILMA ANDERSSON *1887 †1962 AV NÅD ÄREN I FRÄLSTA ROM. 8:30	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård. Omslipad.	
5 52-53	Mellanhög-hög vård i grå granit, kors på lägre sockel. Sentida sekundär håll.	FABRIKÖREN KARL ANDERSSON *1871 †1938 IDA ANDERSSON *1875 †1947 BERGHEM KALLAD RÄTTFÄRDIGGJORD FÖRHÄRLIGAD.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist, bibelreferens.	
5 59-61	Mellanhög-hög vård i svart granit med slipad dekor.	F.D. HEM-ÄGAREN CLAES JOHANSSON *1871 †1949 ELIN JOHANSSON *1877 †1944 ÄNGSBERG PS 23	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk dekor. Titel, hemvist och bibelreferens.	

5 59-61	Mellanhög-hög vård i svart granit med slipad dekor.	F.D. HEM-ÄGAREN JOHAN JOHANNESSEN 1833-1927 HUSTRUN KRISTINA 1838-1899 ÄNGSBERG JOH. EV. 11 KP. 25 V.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk dekor. Titel, hemvist och bibelreferens.	
5 75-76	Mellanhög-hög vård i svart granit med slipad dekor.	VIKTOR SVENSSON *1860 †1928 HANS MAKAS SOFIA *1866 †1951 MARIA NILSSON *1872 †1952 KARL SVENSSON *1896 †1979 HANS MAKAS RUTH *1901 †1995 GESTRA	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård med slipad dekor. Omslipad.	
5 84-85	Mellanhög-hög vård i svart granit med slipad dekor.	EMIL MAGNUSSON *1897 †1976 HANS MAKAS EBBA MAGNUSSON *1896 †1949 SIRINGE SÅ FINNES NU INGEN FÖRDÖMELSE FÖR DEM SOM ÄRO I KRISTUS JESUS. ROM. 8:1.	Klass 2 Tidstypisk vård med enkel dekor. Frireligiöst inslag.	
5 92-93	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor.	STATIONSFÖRESTÅNDAREN HENNING GUSTAFSSON *1873 †1947 HANS MAKAS ALMA *1874 †1966 DRÄTTINGE	Klass 1 Tidstypisk vård med slipad dekor. Titel och hemvist.	
6 12	Liten vård i svart granit med slipad dekor.	MOR *1870 †1940	Klass 1 Tidstypisk vård med enkel dekor. Rest från allmänna linjen och det tidigare bruket av de norra kvarteren. Anonym vård över Mor.	

6 26	Liten vård i svart granit med slipad dekor.	RÄTTAREN OSKAR LINDBLAD *1876 †1943 SÄBY	Klass 1 Tidstypisk vård med enkel dekor. Rest från allmänna linjen och det tidigare bruket av de norra kvarteren. Titel.	
6 32	Liten vård i svart granit med slipad dekor.	ELNA SJÖBERG *1920 †1943 BÖNARP	Klass 1 Tidstypisk vård med enkel dekor. Rest från allmänna linjen och det tidigare bruket av de norra kvarteren.	
6 33	Liten vård i svart granit med slipad dekor.	L.P. NILSSON *1920 †1943 KARSNÄS VILA I FRID	Klass 1 Tidstypisk vård med enkel dekor. Rest från allmänna linjen och det tidigare bruket av de norra kvarteren.	
6 34	Liten vård i svart granit med slipad dekor. Sentida sekundär sten.	MARIA SJÖBERG *1883 †1943 BÖNARP PS. 103 11-12	Klass 1 Tidstypisk vård med enkel dekor. Rest från allmänna linjen och det tidigare bruket av de norra kvarteren.	
7 1-2	Mellanhög vård i kalksten.	POSTMÄSTAREN CARL NATANAEL SÖRMARK 1885-1952 HANS MAKAS OLGA 1898-1975	Klass 2 Tidstypisk vård. Titel.	

7 14-16	Hög vård i röd granit med dekor i relief. Sentida sekundär håll.	LANTBRUKAREN ALBIN ANDERSSON *1874 †1951 HANS MAKAS AGNES *1891 †1976 RÅBY DAV. 23 PS.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med dekor. Titel, hemvist och bibelreferens.	
7 41-42	Mellanhög vård i rosa granit.	JESUS KOMMER, ÄR DU REDO? ALGOT OCH JUDITH MALM *1882 †1966 *1887 †1959 RÄVLINGE	Klass 1 Tidstypisk vård. Freligiöst inslag.	
8 2-3	Mellanhög-hög vård i svart granit med slipad dekor.	WIKTOR GUSTAVSSON *1875 †1957 HANS MAKAS AGDA *1878 †1939 PERSTORP JAG ÄR UPPSTÅNDELSEN OCH LIVET.	Klass 1 Tidstypisk vård. Freligiöst inslag.	
8 26-27	Mellanhög vård i grå granit med slipad dekor.	SKOMAKAREMÄSTAREN HJALMAR ANDERSSON *1877 †1952 HANS MAKAS HELGA *1881 †1952 HILLINGE VILA I FRID	Klass 2 Tidstypisk vård. Titel och hemvist.	
8 28-29	Mellanstor håll i svart granit.	HÄR VILAR F.D. RÄTTAREN C.J. SVENSSON *1836 †1924 RIDDERSBERG	Klass 1 Tidstypisk enklare vård. Rest från allmänna linjen och det tidigare bruket av de nordöstra kvarteren.	

8 30-31	Liten vård i svart granit med slipad dekor.	CHARLOTTA SVENSSON *1853 †1924 DOTTERN IDA JOHANSSON *1887 †1953 FLÄTTINGE JOH. UPP. 22:14	Klass 1 Tidstypisk enklare vård. Rest från allmänna linjen och det tidigare bruket av de nordöstra kvarteren.	
8 71-72	Mellanhög vård i svart granit.	F.D. HEM-ÄGAREN J. PETTERSSON 1839–1922 HANS MAKAS JOHANNA 1842–1918 DOTTERN HULDA 1872–1889 BOSGÅRD	Klass 1 Tidstypisk enklare vård. Rest från de enklare familjegravarna och det tidigare bruket av de nordöstra kvarteren.	
8 74	Liten håll i svart granit.	JOHAN JOHANSSON *1903 †1921 RAMNARP	Klass 1 Tidstypisk enklare vård. Rest från allmänna linjen och det tidigare bruket av de nordöstra kvarteren.	
8 77	Träkors med två snidade träovaler med inskription.	AUGUST LARSSON *1852 †1937 LÅNGEBERG --ISTINA LARSSON *1856 †1921 ANNA LARSSON *1886 †1968	Klass 1 Tidstypisk enklare vård. Rest från allmänna linjen och det tidigare bruket av de nordöstra kvarteren.	
8 90	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor.	SOFIA SVENSSON *1854 †1928 VAKTMÄSTARINNA I SKÅRSTADS NORRA MISSIONSHUS 1891–1928 HON HAR VARIT ETT STÖD FÖR MÅNGA. ROM 16:2 MISSIONSFÖRSAMLINGEN RESTE VÅRDEN MED VARMT TACK FÖR TROGEN VAKT.	Klass 1 Tidstypisk mindre vård. Titel, verksamhetsort och tid. Frikyrkligheten.	

8 95-96	Hög vård i svart granit.	FRÅN BERGHEM SKATTGÅRD ERIK BENGTSSON *1802 I HULSINGSTORP † 1886 HANS HUSTRU INGRID SVENSDOTTER *1816 I BERGHEM VESTERG. †1859 SV. PS. 484 ETT HJÄRTLIGT TACK OCH FARVÄL TILL EN ÄLSKAD FADER OCH MODER FRÅN EDRA ÄLSKADE BARN.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Rest av tidigare köpegravskvarter med påkostade vårdar. Hemvist och födelseort, psalmboksreferens.	
8 100-102	Större häll i kalksten.	CARL GUSTAF LINDSTRÖM 1825-1893 HANS MAKÅ CHARLOTTA LINDSTRÖM 1824-1886	Klass 1 Karaktärsskapande påkostad vård. Rest av tidigare köpegravskvarter med påkostade vårdar.	
8 131	Kors av trä med enkel målad skylt, omfattande bortfall på inskriptionen. Vita färgrester finns, främst på korsets baksida.	JOH- -----SO(N) 1832-1920	Klass 1 Karaktärsskapande träkors. Vård med omfattande skador. Korset bör ersättas med kopia och inskriptionsplattan flyttas över till ny vård.	
9 10	Hög vård i rosa granit med slipad dekor i relief.	DOMPROSTEN LAGE PERNVEDEN *1926 †1995 KYRKOHERDE I SKÄRSTAD 1967-1980 JAG VET ATT MIN FÖRLOSSARE LEVER JOB 19:25 FÖRSAMLINGEN RESTE VÅRDEN.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård, omslipad. Titel – verksam i Skärstad kyrka. Bibelsitat.	
9 11	Mellanhög gavelvård med låga flygelstenar, dekor i relief och dubbla urnor. Stenramen saknas.	HULTBERG AGNES 1881-1962 SVEN 1909-1966 ANNA 1916-2008	Klass 2 Konstnärligt utformad gavelsten till grusgrav. Omslipad.	

9 13–15	Mellanhög bredare gavelvård i grå granit. Stenramen saknas. Sentida sekundär håll.	SLAKTAREN AXEL STRANDBERG *1885 †1943 JENNY STRANDBERG *1888 †1942 VÄTTERSÅLEN	Klass 2 Tidstypisk gavelsten till grusgrav. Titel och hemvist.	
9 27–28	Mellanhög bredare gavelvård i grå granit. Stenramen saknas.	HÄRADSDOMARE VIKTOR NILSSON *1877 †1965 HANNA NILSSON *1882 †1940 HILLINGE	Klass 2 Tidstypisk gavelsten till grusgrav. Titel och hemvist.	
9 29–30	Hög vård i svart granit. Sekundär håll i svart granit.	GUSTAF JOHANSSON *1847 †1929 HANS MAKÅ IDA JOHANSSON *1859 †1918 UPP. 21:4 FR. SIRINGE NORGÅRD SALIGA ÅRO DE FRIDSAMMA.	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård. Hemvist.	
9 31–33	Hög vård i rosa granit med slipad dekor i relief. Sekundär håll.	HEMMANSÄGAREN JOHANNES FREDRIKSSON *1845 †1921 HANS MAKÅ HEDVIG FREDRIKSSON FÖDD JANSSON *1855 †1917 JOH. 17:24 FRÅN BERGHEM ST. ÖSTERG.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, bibelreferens och hemvist.	
9 36–37	Mellanhög vård i svart granit med enkel dekor.	F.D. HANDLANDEN MAGNUS LYDÉN *1854 †1930 HANS MAKÅ MATILDA LYDÉN *1857 †1946 EJ JAG, MEN DU MITT BÄSTA VET, TY DU HAR TID OCH EVIGHET, UTI DIN HAND O FADER!	Klass 2 Tidstypisk vård med enkel dekor. Titel och vers.	

9 38–39	Hög vård i grå granit med dekor i relief. Omslipad.	STIG NILSSON FRÅN HILLINGE *1925 †2011 BRITA NILSSON FRÅN FLÄTTINGE *1929 †2019	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård.	
9 44–45	Hög vård i grå granit.	FÖRRE GÅRDSSNICKAREN PÅ LYCKÅS J.R. CLASÉN *1838 †1916 WÄL DU GODE TJÄNARE! EBR. 11:27 OCH HANS MAK KARIN *1835 †1917 WÄNNER RESTE VÅRDEN	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist och bibelreferens. Freligiösa inslag.	
9 49–50	Hög vård i grå granit med dekor i relief. Sekundär håll.	MARIA LOVISA WILLIAMSON F. SVENSSONX *1881 †1915 JOB 11:25	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med dekor.	
9 54–55	Hög vård i svart granit. Sekundär håll.	F.D. NÄMNDEMANNEN N.M. NILSSON *1838 †1917 HANS MAK HEDVIG *1843 †1916 FR. HILLINGE ALLT AV NÅD.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist och vers.	
9 63–64	Kors i svart granit på låg sockel, flankerat av två sentida flygelstenar.	ELOF PETERSSON *1879 †1949 INGEORG PETERSSON *1880 †1954 DOTTERN MARGIT *1917 †1918 FRUKTODLARE EVERT ELOFSSON *1914 †1999 BOSGÅRD NORRGÅRD IRIS ELOFSSON *1915 †2005	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård.	

9 68–69	Hög vård i svart granit.	HEMMANSÄGAREN JOHAN LARSSON *1836 †1913 HANS MAKÅ HEDVIG *1844 †1928 FR. RUDU LANTBRUKAREN GUSTAF JOHANSSON *1885 †1966 HANS MAKÅ ADINA *1889 †1971 SALIGA ÄRO DE FRIDSAMMA BERTIL WEINMER *1915 †2000 BIRGER WEINMER *1918 †1991 KARIN WEINMER *1922 †2016	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård, omslipad och imålad.	
9 79–80	Hög vård i svart granit.	BYGGMÄSTARN S. JOH. AX FR. CHARLOTTEBERG *1853 †1923 CHARLOTTA AX F. PLYM *1849 †1917 ES. 25:8 STÖRST AV ALLT ÄR KÄRLEKEN.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist, bibelreferens och vers.	
9 81–82	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor.	KARL E. JOHANSSON ÖNNARP FAMILJEGRAV PETTERSSON GUNNAR *1903 †1999 KERSTIN *1909 †1993	Klass 2 Tidstypisk vård med slipad dekor. Omslipad vård.	
9 83–84	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor.	SERGEANTEN OCH HEMMANSÄG. A.J. MOLANDER *1830 †1916 HUSTRUN MATILDA *1845 †1924 BERGHEM SKATTEGÅRDEN SALIGA ÄRO DE FRIDSAMMA	Klass 1 Tidstypisk vård med slipad dekor. Titel, hemvist och vers.	
9 85–86	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor.	KONTROLLÖREN GERHARD LYDÉN *1889 †1947 HANS MAKÅ THORA *1887 †1972 VILA I FRID	Klass 1 Tidstypisk vård med slipad dekor. Titel.	

9 92-93	Hög vård i rosa granit med dekor i relief.	FIL. DR. BÖRJE SVENSSON *1906 †1975 HANS MAKAS DAGNY *1907 †2002	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård. Omslipad.	
9 99-100	Hög vård i kalksten.	JUDIT HS B 8:V:8 ASSESSOREN AF. BRÅKENHIELMS K. MAKAS CHRIST. BRITA WADELL FÖDD D. 19 MAJ 17-- DÖD D. 26 NOV 1814 FÖR FROMHET OCH DYGD I LIFSTIDEN ÄLLSKAD VID BORRTGÅNGEN SAKNAD NIUTER HÄR HVILAN	Klass 1 Handhuggen förindustriell vård. Vårdar äldre än 1850 bör inkluderas i kyrkans inventarieförteckning.	
9 101	Hög vård i kalksten.	JOHAN HALL PHIL MAG FÖDD DEN 16 DECEMBER 1747 NEDLADE HÄR VID 83 ÅRS ÅLDER DEN 21 NOV 1830 DEN HERDESTAF SOM HAN MED NIT OCH TROHET UNDER 44 ÅR FÖRDE SÅSOM DENNA FÖRSAMLINGS COMMUNISTER. HVILAR VID SIDAN AF SIN ÄLSKADE MAKAS ANNA BRITA STRÖM FÖDD 1754 DÖD 1811 SV PSALMB. 494 14	Klass 1 Handhuggen förindustriell vård. Titel - verksam vid Skärstad kyrka. Vårdar äldre än 1850 bör inkluderas i kyrkans inventarieförteckning.	
10 4-5	Mellanhög gavelvård i svart granit med låga flygelstenar. Stenramen saknas.,	FABRIKÖR GUSTAF JONSSON *1866 †1924 H.M. MARIA JONSSON *1868 †1944 GISEBO JOH. 11:25 KERSTIN *1944 †1945 EDLA JONSSON *1902 †1926	Klass 1 Tidstypisk gavelvård till grusgrav. Titel, hemvist och bibelreferens.	
10 6-7	Kors i kopparplåt med dekor relief på sockem av sten.	LARS A SYREN *1841 †1923 OCH HANS MAKAS JOHANNA *1846 †1938	Klass 1 Konstnärligt utformad vård i ovanligt utförande. Unik vård.	

10 11–12	Mellanhög vård i grå granit.	TRÄDGÅRDSMÄSTAREN J.A. NILSSON FR. SANDVIK 1848–1922 HANS MAKAS FREDRIKA 1851–1936 JOH. UPP. 22:4	Klass 1 Tidstypisk vård. Titel, hemvist och bibelreferens.	
10 15–16	Mellanhög vård i grå granit.	LANTBRUKAREN C.J. CARLSSON FR. KRUBBARP 1854–1939 HANS MAKAS SOFIA 1851–1921 DÖTTRENN ANNIE 1889–1906 JUDITH 1893–1910 ELLEN 1879–1932 ESTER 1887–1978	Klass 1 Tidstypisk vård. Titel. Barnadödlighet.	
10 17	Mellanhög–hög vård i svart granit med slipad dekor.	C.A. ANDERSSON *1837 †1921 HANS MAKAS HEDVIG LOVISA *1846 †1935 BJÖRSTORP JOH. 11. K. 25–26 V.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk dekor. Hemvist, bibelreferens.	
10 27–28	Mellanhög–hög vård i svart granit med slipad dekor.	STATIONSMÄSTARE GUSTAV LJUNGDAHL *1869 †1957 ELLEN LJUNGDAHL *1879 †1921 ANNA LJUNGDAHL *1877 †1963 SIRINGE EDERT LJUSA MINNE LEVER	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk dekor. Titel och hemvist.	
10 31	Hög vård i grå granit.	HEMMANSÄGAREN IVAN JOHANSSON *1867 †1939 HANS MAKAS MARIA JOHANSSON FR. FLÄTTINGE *1872 †1920 KARL JOHANSSON *1902 †1984 DE ÖVERVUNNO FÖR LAMMETS BLODS SKULL.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel och hemvist.	

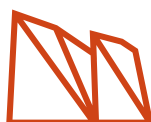
11 1-10	Gravanläggning med sex mycket höga vårdar på en fd. grusgrav. Inramade av stenram och omgivna av pyramider med idegran. Graven har ursprungligen haft ett staket.	AUGUSTA MARIA HAMILTON FÖDD LILJENCRA NTZ D. 1840 PÅ LYCKÅS, 25 ÅR. QVINNANS HJERTA TEMPLET ÄR, DER GUDS KÄRLEK RENAST LÅGAR. GILBERT HAMILTON F.1835 D. 1837 ELLINOR HAMILTON F. 1837 D. 1839 TILL EDERT HEM I SKULLEN FARA, OBESMITTAD ÅNGERFRI, MEN ATT KUNNA ENGLAR VARA FÖRST I MÅSTEN MENS KOR BLI. ÅT DEN ÄDLASTE, BÄSTA OCH ÅLSKVÄRDA MAKÄ. GONE NOT LOST. HAMILTON JACOB ESSEN *1797 †1864 STEPHANIE FREDERIQUE HAMILTON FÖDD GIESECKE *1819 †1894 O JESU KRIST ACK BÖNHÖR MIG, I LIF OCH DÖD JAG TILLHÖR DIG. A. FINGAL H. HAMILTON *1840 †1893 GODSÄGAREN GREVE JAMES HAMILTON FÖDD 16 JUNI 1858 DÖD 5 OKTOBER 1933. VAD RÄTT DU TÄNKT VAD DU I KÄRLEK VILL, VAD SKÖNT DU DRÖMT KAN EJ AV TIDEN HÄRJAS. DET ÄR EN SKÖRD SOM UNDER HONOM BÄRGAS, TY DEN HÖR EVIGHETENS RIKE TILL. GREVINNAN EVA HAMILTON FÖDD 10 SEPT. 1882 DÖD 22 FEBR. 1981 BLANCHE HAMILTON *1890 †1915	Klass 1 Påkostad gravanläggning med högre vårdar från flera generationer. Gravanläggning med få motsvarigheter inom länet.	
11 13-14	Hög vård i svart granit.	JOHAN JAENSSON FR. RÅBY *1825 †1909 HANS MAKÄ FREDERIKA JAENSSON FÖDD HÖRNSTEIN *1825 †1886	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård.	
11 33-34	Mellanhög vård i blandmaterial, kors och inskriptionsplatta i vit marmor monterade på vård med murgrönerelief. Äldre lagningar på vård och kors.	P.G. SLETTENGREN KOMMINISTER I SKÄRSTAD *1796 †1861 FRU C.W. SLETTENGREN FÖDD FOGELBERG *1816 †1856 SV. PS. 484, V 4, 5.	Klass 1 Karaktärsskapande naturromantisk vård. Titel - verksam i Skärstad kyrka.	

11 40-41	Mycket hög vård i svart granit.	HÄRADSDOMAREN CARL JOHANSSON FRÅN RÅBY *1841 †1918 HANS MAKÅ INGA SOFIA ALM *1851 †1885 BARNEN AXEL *1881 †1882 ALMA *1874 †1882 ELLEN *1883 †1883 EMANUEL *1885 †1886 2 KOR. 5:1 UPPB. 21:4 UPPB. 14:13	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist, bibelreferenser. Mödra- och barnadödlighet.	
11 48-50	Hög vård i grå granit. Omslipad.	HEM.- ÄG. L.J. JOHANSSON 1859-1945 DOTTERN ESTER 1891-1955 HUSTRUN IDA SOFIA 1864-1916 MINNET LEVER MIMMI 1900-1921 SIRINGE DERAGÅRD	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel och hemvist.	
11 43-47	Hög vård i röd granit.	HOLMSTRÖMS FAMILJEGRAF MATT. 5:8	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård.	
11 43-47	Två vårdar med vinkelbrutet krön. Den främre med kraftigt vittrad inskription.	MAGNUS HOLMSTRÖM FRÅN --- --- 1878 --- HANNA LYDIA MARIA HOLMSTRÖM FRÅN SIRINGE *1875 †1875 JESUS SADE FÖLJ MIG. MATTH. 9:9	Klass 1 Ovanligt dubbelvård där dotterns vård str bakom faderns. Hemvist, bibelreferens.	
11 57-58	Hög vård i svart granit.	ANNA RYDÉN FÖDD ÖLANDER *1862 †1893 ES. 26:19 JOH. 11:25-26 EBR. 2:13	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Bibelreferenser.	

11 59–61	Gravanläggning med buxbomomgärdar grusgrav, högt ringkors i röd granit.	FOLKSKOLLÄRARE ELOF LAGERLUND *1856 †1943 LÄRARE I SKÅRSTAD 1881–1922 ANNA LAGERLUND FÖDD RYMAN *1860 †1940 FOLKSKOLLÄRARE ASTRID LAGERLUND *1895 †1959 LÄRARE I SKÅRSTAD 1921–1959 KERSTIN LAGERLUND *1896 †1989 SV. PS. 21	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning med högrest vård och intakt grusgrav med ingärdnings häck. Titel, verksamhetsort och period.	
11 62–63	Hög vård i grå granit.	ORGANISTEN ANDERS ELMING HUSTRUN CHRISTINA DÖTTARNA VENDELA OCH IDA LÖJTNANTEN IVAN ELMING *1863 †1943	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titlar.	
11 64–66	Hög vård i svart granit. Sekundär häll.	NÄMNDEMANNEN ALFRED NILSSON FR. STRAND *1857 †1912 HANS MAKAS EMMAS *1864 †1927 FIL. STUD. H.E. NILSSON *1897 †1920 HELGE *1893 †1894 ELLA *1901 †1901 UPPB. 14:13 FABRIKÖR GUNNAR NILSSON *1902 †1956	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist och bibelreferens. Barnadödlighet.	
11 67–68	Hög vård i svart granit.	KRONORÄTTAREN PER LARSSON ALM FRÅN SIRINGE WETERGÅRD FÖDD 1803 DÖD 1891 UPPB. 14:13	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist och bibelreferens.	

11 70–71	Hög vård i röd granit. Sekundär håll.	KYRKOVÄRDEN ERNEST PETERSSON *1878 †1960 HANS MAKÅ IDA F. ISAKSSON *1879 †1948 LEKAREBO GUD ÄR MIN TILFLYKT.	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård.	
11 72–73	Hög vård i svart granit med slipad dekor.	HEMMANSÅGAREN OSCAR JOHANSSON 1863–1930 HANS MAKÅ IDA 1859–1934 DOTTERN ELLEN MARIA 1894–1921 SIRINGE DERAG. SALIGA ÄRO DE RENHJÄRTADE TY DE SKOLA SE GUD.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk dekor. Titel, hemvist och bibelcitat.	
11 74	Hög vård i svart granit med slipad dekor.	EGON LUNDKVIST *1930 †2013 LISBETH LUNDKVIST *1934 †2012 SIRINGE PS 23.	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård med tidstypisk dekor. Omslipad.	

År 2020 genomfördes en kulturhistorisk inventering av alla gravar på Skärstads kyrkogård. Föreliggande rapport presenterar inventeringen och ger ett förslag till bevarandeplan.

Byggnadsvårdsrapport 2021:12
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM